

ביאורים

המחשבה הראשונית שלנו טוענת שהתשובה נועדה רק לתקן נזקים. החטא משפיל את האדם, ומותר בו משקעים שליליים במחשבות, במידות וברגשות. רק בדיעבד, כשהאדם לא עמד בפיתוי ומעד, יש משמעות לתשובה שמחזירה את האדם לדרך הישר. לפי המחשבה הזו, אין באמת צורך בתשובה, כל עוד האדם עושה את המוטל עליו ומקפיד על קלה כבחמורה. התשובה עוסקת אך ורק בתחום של קיום מצוות, ואין לה שום משמעות לחיים שלנו מעבר לכך. התשובה מתייחסת לכל אדם באופן אישי, אבל היא לא אומרת דבר ביחס לשאר חלקי הבריאה. התפיסה הזו דוחקת את התשובה לתוך פינה מצומצמת, ומנתקת אותה מכל שאר העניינים המתרחשים בעולם.

הרב קוק מרגיל אותנו כאן לתפיסה רחבה, שרואה את התשובה בתור המבוע הפנימי שמעניק חיים ומשמעות לכל הברואים. התשובה לא מתחילה מהשלב שבו האדם חטא אלא מהשלב שבו האדם נולד. ליתר דיוק, האדם נולד לתוך מסלול של תשובה, וגם העולם כולו יצוק בתוך תבנית של תשובה. ה' הכין לעולם הזה מטרה שבבילה הוא נברא, והוא גם טמן בתוכו את הכוחות שנייעו אותו לכיוונה. בכל נברא קיים רצון פנימי לשמור על חייו, למצוא את הכישרונות שהתברך בהם ולחזור לשלמות. הרצון הזה מגיע מזה שמעניק חיים לעולם. לכן יש חפיפה בין הרצון של כל נברא באשר הוא לבין רצון ה'. לרצון הזה, הנמצא בשרש החיים, קוראים 'תשובה', ולכן הכול נובע ממנה. לא רק שינוי הרגלים בעייתיים אלא גם תשוקה תמידית לעבוד את ה'. גם הרצון הבסיסי לדאוג לצרכים הקיומיים של הגוף - לאכול טוב ולישון מספיק, נובעים ממנה, כי גוף בריא וחזק הוא תנאי הכרחי לחיים איכותיים. גם השאיפה לשכלל את העולם, לפתח וליצור דברים חדשים, בטכנולוגיה או בתרבות, מגיעה מאותה נקודה. זה הדחף להכין כמה שיותר כלים ודרכים שנוכל להשתמש בהם ולהביע דרכם את רצון ה'. גם ההשתדלות הניכרת של הצמחים ושל בעלי החיים לשרוד ולהתרבות, והפעילות הקבועה של גורמי הטבע שמנהלים את העולם, משלבות ידיים יחד עם האדם במאמץ בלתי פוסק למלא את תפקידם על הצד הטוב ביותר.

הרחבות

ההתקדמות התרבותית היא חלק מעולמי העולם

התשובה הפלילית, שהיא עלוי העולם ותקונו. ישנה תפיסה שההתקדמות התרבותית, המדעית והפוליטית אינה חלק מהתרוממות העולם אל תיקונו. בעלי גישה זו לא רואים בעין יפה את ההתפתחות האלה, משום שהן שייכות לתחומים שאינם בתוך ארבע אמות של הלכה. הרב קוק יוצא נגד גישה זו וכותב "אבל כל זה טעות גדולה היא, וחסרון אמונה. הדעה הטהורה רואה את ההופעה האלהית בכל תיקון חיים, יחידי וציבורי, רוחני וגשמי. היא מודדת את העניינים רק במידת התועלת שהם מביאים, או הקלקול שהם מקלקלים. ובמידה זו לעולם לא תהיה תנועה חייבת כולה, כשהיא עוסקת לברוא איזה דבר, בין גשמי בין רוחני (כיון שבכל התקדמות ניתן למצוא ערכים חיוביים). יוכל הדבר שיהיו בה מגרעות, אבל בכללותה, הכל הוא מכלל היצירה האלהית ההולכת ופועלת" [שמונה קבצים, קובץ ב, צא].

לימוד היסטוריה בצורה נכונה מביא לאמונה

צרכים להיות מסקרים בסקירה אחת. בהסתכלות נקודתית יש בהנהגתו של ה' דברים שאינם ברורים לנו ונראים חסרי דקדק. אמנם טעות זו נובעת מאי יכולת ההסתכלות הרחבה שלנו על ההווה. אולם, כאשר נסקור את התהליך ההיסטורי הכולל שהתרחש, נראה שכל המאורעות הללו היו מכוונים ומסודרים כחלק מתהליך אלוהי אחד גדול ומתוך כך נבוא לאמונה גדולה המביאה לתשובה. וכן כותב ר' יוסף קארו "שאף על פי שיראה לך שיש קצת שקר בהנהגתו כשתעמוד על חותם העניין דהיינו סוף העניין תמצא שהכל אמת" [מגיד מישרים, משלי, ו].

שאלות לדיון

- א. מהו המכנה המשותף בין תיקון חטאים גדולים, למדרגת החסידות?
- ב. מהי התועלת היוצאת מסקירת כל ההיסטוריה כאחת, ואיך זה מביא לתשובה?

לטבעם המקורי. **בעצם תכונתם וכו'** - כפי טבעם המקורי הוא להיות קשורים עם הקודש האלוהי. **עלוי העולם** - התקדמות העולם לדרכי אמת מוסר ויושר. **תקוני התשובה המיוחדים** - תיקונים המתאימים במדויק לפגמים מסוימים. **שרוש הקדש** - גדולי ישראל בעלי רוח הקודש (הכוונה למקובלים). **תכן אחד** - מהלך אחד של התקדמות העולם לתיקונו. **ובלהו לחד אתר סליקין** - וכולם למקום אחד (למטרה אחת) עולים. **הטבע העולמי** - הבריאה בכללותה. **מסקרים בסקירה אחת** - יש להסתכל ולהבחין בהם כמערכת אחת. **האורה של הדעה** - הבנה פנימית זו הרואה את הבריאה כולה כמהלך אחד.

פרק ד

התשובה הפרטית היחידית והתשובה הפלילית הצבורית העולמית, בעולם ובכנסת ישראל

ספון התשובה

א. שוטפים הם זרמי התשובה, הפרטית והפלילית, דמיונם כגלי שלהבות שעל גוף השמש, אשר בזמלחמת-עד הם מתפרצים ועולים, והם נותנים חיים להמון עולמיים וליצורים אין ספורות. אין פח לקלט את ההמון הרב של הצבעים הרבים אשר לשמש הגדולה הזאת המאירה לעולמיים כלם, שמש התשובה, מפני שטפס ורבוים, מפני מהירותם הנפלאה, מפני שהם באים ממקור חיים בעצמם, שהזמן בעצמו הוא רק אחד מהתבניות הקצומצמות שלו.

צעקת התשובה

הנשמה היחידית והצבורית, העולמית ועולמי-העולמית, פלביאה נוראה צועקת פחבליה לתקון גמור, למציאות האידאלית, ואנו חשים את הפכאובים, והם ממקרים אותנו, כמלח זה שממתיק את הבשר הם ממתיקים את פל מרורותינו.

בטיח מחשבת התשובה

בהגות מליון אי אפשר לנו לבטא את המחשבה רחבת השקיים הזאת, יחודים אנו מיוחדים, בשמות אנו מכונים: נקדה - שמים וארץ חדשים ומלאייהם אצורים שם, אות - ועולמיים מתגלים, תבות - ורבות עולמי עד והמון יצורים, שגלו ועלו מלא חדות אל אלים, מלא שלום ואמת. והנשמה הולכת ומתקנת.

השיבה לאלוהות

ב. על ידי התשובה הכל שב לאלהות, על ידי מציאות פח התשובה, השורר בעולמיים כלם, שב הכל ומתקשר במציאות השלמות האלהית, ועל ידי הרעיונות של התשובה, דעותיה והרגשותיה, פל המחשבות, הרעיונות והדעות, הרצונות וההרגשות, מתהפכים ושבים להקבע בעצם תכונתם בתוך הקדש האלהי.

חטיבה אחת

ג. התשובה הפלילית, שהיא עלוי העולם ותקונו, והתשובה הפרטית, הנוגעת לאישיות הפרטית של פל אחד ואחד, עד כדי דקות הפרטים של תקוני התשובה המיוחדים, שרוח-הקדש יודע לפרטם לפרטים היותר בודדים, הן בחד תכן אחד. וכן פל אותם תקוני התרבות, שעל ידם העולם יוצא מחרבונו, סדרי החיים החברתיים והפלפליים, ההולכים ומשתכללים עם תקוני פל חטא ועיון מחמורים שבחמורים עד דקדוקי סופרים ומדות חסידות היותר מקפלות - כלם הם חטיבה אחת, ואינם מנתקים זה מזה, וכלהו לחד אתר סליקין.

סקירת הכל כתובן אחד

ד. הטבע העולמי וכל יצור פרטי, ההיסתוריה האנושית וכל איש יחיד ומעשיו, צרכים להיות מסקרים בסקירה אחת, כתכן אחד בעל פרקים שונים, ואז ממחרת האורה של הדעה, המביאה לידי תשובה, לבוא.

זרמי התשובה - השפעת התשובה. **מקורם בכוח רוחני עליון והם משפיעים על כל המציאות. הפרטית והפלילית** - של האדם, האומה והעולם. **דמיונם** - ניתן לדמות את זרמי התשובה. **הצבעים הרבים** - הסגנונות המגוונים של הופעות התשובה. **שהזמן** - ממד הזמן. **צועקת פחבליה** - הצמצום שבעולם הזה, המונע את מלוא הופעתה, גורם לה צער. **בהגות מליון** - לבטא במילים. **המחשבה רחבת השקיים הזאת** - שאיפת הנשמה למציאות האידיאלית. **יחודים וכו'** - סיום פסקה זו יסודו במושגים 'פנימיים' מתורת הנסתר. **יחודים** - כיווני מחשבות לגילויי אלוהות בעולם [הערת הרב צבי יהודה קוק]. **בשמות** - שמות אלוהים [הערת הרב צבי יהודה קוק]. **אנו מכונים** - הכוונה בשמות קדושים מאפשרת לנשמה קישור לעניינים עמוקים ונסתרים. **נקדה וכו'** - תחילת הכתיבה שהיא נקודה אחת, היא כמשל לתמצית העולם, תחילת הבריאה וההתהוות. **אות וכו'** - האותיות אינן מתארות מציאות מוגדרת, אבל מהן מרכיבים את המילים, והן מסמלות עולמות רוחניים נסתרים. **על ידי התשובה הכל שב לאלהות** - על ידי התשובה העולם כולו מתקרב לה'. **השורר** - שנמצא. **מתהפכים ושבים** - חוזרים

